

Socialdemokratin och tryckfriheten

I Aftonbladet för i går har dr Hil-
dingEEK påstått att jag i ett före-
drag i Uppsala "våldsamt angripit
socialdemokratin såsom tryckfri-
hetsfientlig". Detta referat är högst
vilseledande. Jag har förklarat mig
tro att en fri press inte är möjlig
i en socialiserad stat, men detta är
en annan sak. Min uppfattning, som
jag flera gånger uttryckt i tal och
skrift, går ut på att den svenska
socialdemokratin — eller i varje fall
en stor del av den — å ena sidan
är klart demokratisk och alltså även
håller på tryckfriheten, å andra sidan
verkar för en nära nog total sociali-
sering av produktionen. Enligt min
mening är dessa båda handlingslin-
jer i längden oförenliga; vederbö-
rande socialdemokrater har natur-
ligtvis en annan mening. I min bok
"Demokratins problem" har jag for-
mulerat min ståndpunkt på följande
sätt: "Då från socialdemokratiskt
håll ständigt betonas att man vill
upprätthålla demokratin och att
därför socialismen inte är farlig för
denna, kan man helt erkänna pre-
missen utan att godta slutsatsen. Om
en socialisering eller planhushåll-
ning befines vara oförenlig med
majoritetsstyre och framför allt po-
litisk frihet i traditionell mening,
rubbas icke detta konstaterande av
att socialismen vill bevara demo-
kratin. Det kan tänkas att socialde-
mokratin verkar för två skilda mål,
som icke båda kunna förverkligas." Dessa
satser synes mig icke vara
svåra att begripa.

DrEEK tar i detta sammanhang
upp min kritiska anmälan av hans
doktorsavhandling i Dagens Nyheter
för fyra år sedan (en ordinär an-
mälan på 2½ spalter, icke nära en
sida, som drEEK påstår). I denna
förklarade jag gentemot drEEK att
några för socialdemokratin speciella
tryckfrihetsfientliga tendenser icke
framträtt. Socialdemokraterna hade
icke, betonade jag, varit mera an-
gelägna om ingripanden mot tryck-
friheten än högern eller bondeför-
bundet; att folkpartiet i stort sett
mera energiskt kämpade för tryck-
friheten är en känd sak. Intet i vad
jag skrev i recensionen har jag nu
anledning att ändra. Med frågan om
socialiseringens inflytande på press-
friheten har ju för övrigt mitt reso-
nemang av år 1942 intet att skaffa.

DrEEK visar sålunda i sitt inlägg
samma brist på tankereda som jag
ansåg och anser känneteckna hans
doktorsavhandling. Hans reaktion
mot min anmälan har tidigare fram-
trätt i ett otal rent personligt hållna,
utanför all saklig debatt stående an-
grepp i Aftonbladet — alltid oveder-
häftiga, ofta perfida. Denna form av
försvar bör drEEK även i framtiden
använda; den passar honom och ger
ingen anledning till genmälen.

Herbert Tingsten

D-N
14/12 1946

Professorernas löner

För fyra år sedan var frågan om
indragning av en rad akademiska
tjänster aktuell, och förslag härom
framställdes i betänkanden och de-
batter inom universiteten. Sedan
två år har opinionen svängt, till stor
del på grund av energiska inlägg av
några få vetenskapsmän: överallt
talas om Sveriges efterblivenhet på
det akademiska området och beho-
vet av flera tjänster och mera ef-
fektiv undervisning. Omsvägningen
är glädjande lika väl som sociologiskt
intressant; den visar hur relativt
lätt opinionen kan förändras i en
fråga som faller helt vid sidan om
partilinjer. Delvis har redan re-
former av betydelse genomförts,
andra och mera viktiga utbyggnader
av de vetenskapliga institutionerna
väntas snart komma till stånd.

Till övervägande del har det hit-
tills varit fråga dels om nya läro-
stolar, dels om lägre vetenskapliga
befattningar; här till kommer, främst
inom naturvetenskapen, anslag till
byggnader, material och dylikt. En
dominerande synpunkt har varit att
undervisningen bör göras mera ef-
fektiv och att i anslutning här till
större och säkrare möjligheter till
fortsatt vetenskaplig verksamhet bör
beredas åt yngre förmågor. Dessa
linjer är av värde och betydelse;
den svenska högskoleundervisningen
har, i varje fall inom humaniora och
juridiken, ofta varit bristfällig på
grund av fåtaliga lärarkrafter, och
även ytterst lovande unga veten-
skapsmän har i många fall fått av-
bryta sin bana på grund av bristan-
de utkomstmöjligheter. En risk som
i detta sammanhang måste upp-
märksammas är dock att inom vissa
ämnen en snabb ökning av antalet
lärostolar kan leda till en avsevärd
sänkning av de höga kompetenskrav
som för närvarande utmärker pro-
fessorstillsättningarna i vårt land.

Frågan om professorernas löner
har däremot knappast berörts. Stun-
dom har denna fråga rent av be-
tecknats som oväsentlig. I en upp-
märksammas skrift påstod en pro-
fessor för ett år sedan att de sven-
ska professorerna hade jämförelse-
vis hyggliga inkomster; faran lig-
ger, sades det, däri att de har för
mycket att göra och därför ej kan
ägna sig åt sin väsentliga uppgift,
forskningen. Det är att ställa saken
på huvudet. De akademiska lärar-
nas undervisningsskyldighet är i
Sverige relativt liten. I fråga om
personlig handledning, tentamina,
krav på förberedelser för undervis-
ningen är förhållandena så olika
inom skilda vetenskapsgrenar att

en generell karaktäristik lätt blir
missledande. En del naturvetenska-
pare är strängt upptagna av arbetet
inom sina institutioner, en del ju-
rister och språkmän är under vissa
delar av året överhopade av ett vid-
lyftigt tentamensarbete, på alla om-
råden finns forskare som genom
strävan att uppnå ett högt plan i
fråga om föreläsningar och semi-

narier blir starkt arbetstyngda; and-
ra professorer har, till dels på grund
av vederbörande ämnes natur, av-
sevärd tid till forskning och andra
arbetsuppgifter även under termi-
nerna. Då emellertid i regel frihet
från undervisning finns under nära
halva året och då, likaså i genom-
snitt, undervisningen under termi-
nerna omfattar endast fyra timmar
i veckan, är det icke rimligt att
hävda att de svenska universitets-
männen i gemen är helt upptagna
av sin lärarverksamhet. I utlandet
är undervisningsskyldigheten, åt-
minstone vad en rad jämförbara län-
der beträffar, betydligt högre —
varmed säkerligen ofta följer att
den står på ett lägre eller i varje
fall mera elementärt plan.

Däremot synes det obestriddigt att
professorernas löner är utomordent-
ligt låga med tanke på att de först
och främst bör vara arbetare i forsk-
ningens tjänst. För närvarande har
en docent i Stockholm omkring 11.000
kronor om året, en lektor omkring
14.000 och en professor (med un-
dantag för juristerna) omkring
16.000 kronor. Det bör härvid be-
aktas att en docentur nås vid unge-
fär trettio års ålder, medan en pro-
fessur inom flertalet fakulteter vin-
nes först efter fyrtio år. Men vik-
tigare är att högre löner kräves helt
enkelt för att de största vetenskap-
liga begåvningarna skall kunna bli
professionella vetenskapsmän och
helt eller huvudsakligen ägna sig åt
sin forskning. Som läget nu är
fordras ofta antingen personlig för-
mogenhet eller en exceptionell för-
måga av försakelse för att nå fram
till en professur. Urvalet, som är
irrationellt redan på grund av att
studiemöjligheterna är ekonomiskt
betingade, blir härigenom än mera
snedvridet. Och många som uppnått
professur ser sig trots framgången
nödsakade att till stor del försörja
sig genom uppdrag och arbeten helt
eller delvis vid sidan av den egent-
liga forskningen. Jakten efter extra-
förtjänster blir ett nödvång även för
åtskilliga av våra mest framstående
forskare. Ett studium av taxerings-
kalendern visar att blott ett relativt
fåtal professorer lever uteslutande